

DE TOEGAN- KELIJKHEIDS- DISCUSSIE VOORBIJ?

Tineke Van de Walle

© Scouts en Gidsen Ten Berg

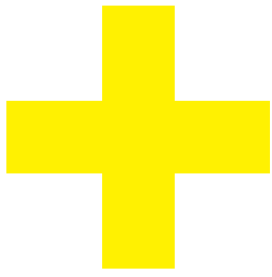
Elke sector heeft wel zo'n discussiethema dat blijft opduiken. Bij ons is dat 'de (on)toegankelijkheid van het jeugdwerk'. Ondanks de vele inkt die hierover reeds is gevloeid, blijft men onzeker over wat men met die ontoegankelijkheid aan moet. In 2007 startte ik een doctoraatsstudie¹ aan de vakgroep Sociale Agogiek, die uiteindelijk als titel kreeg: 'Jeugdwerk en sociale uitsluiting. De toegankelijkheidsdiscussie voorbij?'. Voor Krax de bevindingen in vogelvlucht.

1 Van de Walle (2011). *Jeugdwerk en sociale uitsluiting. De toegankelijkheidsdiscussie voorbij?* (Doctoraatsverhandeling). Universiteit Gent, Vakgroep Sociale Agogiek.

Jeugdwerk eerst of jeugd eerst?

Het streven naar een inclusief jeugdwerk is vaak weinig effectief. We botsen op culturele drempels en de sociale mix lijkt een ideaal dat weinig bijval krijgt van de kinderen en jongeren zelf. Onderzoek toont bovendien dat een doorgedreven inclusiestreven ook contraproductief kan zijn. We gaan 'non-participanten' stigmatiseren, we krijgen uitval waar we te hard proberen om jongeren in te passen en aan te passen. Een kritische reflectie op het toegankelijkheidsstreven was de eerste stap in mijn doctoraatsstudie. Het inzicht dat hieruit voortkwam, was dat we misschien wel datgene nastreven en bevragen waar het ons niet om te doen is. Als we serieus nemen dat kinderen en jongeren verschillende smaken, mogelijkheden en aspiraties hebben, dan zijn andere vragen meer fundamenteel. We moeten ons in eerste instantie niet de vraag stellen of voldoende kinderen en jongeren uit

sociaal gemarginaliseerde groepen doorstromen naar 'het' jeugd(bewegings)werk; belangrijker is de vraag of we naar vermogen 'meer' en 'meer gelijke' mogelijkheden helpen realiseren voor kinderen en jongeren. Een prioritaire vraag is evenmin of een sociale mix wordt gerealiseerd binnen onze jeugdwerk-initiatieven; belangrijker is de vraag naar hoe we (eventueel op andere manieren) een draagvlak kunnen helpen creëren voor een samenleving waarin 'meer gelijke' mogelijkheden kunnen worden nagestreefd. Deze verschuiving van een focus op aanbod naar een focus op jeugd gaf richting aan een casestudy die in de periode tussen maart 2009 en december 2010 werd uitgevoerd in de aaneensluitende Gentse wijken Dampoort en Sint-Amandsberg. Vijf jeugdwerkinitiatieven werden uitgekoken. De steekproef weerspiegelde een verscheidenheid in werkvorm, ligging en doelgroep/bereikte groep. Vier initiatieven waren actief in of rond de >

Jeugdwerk wordt steeds in meer of mindere mate verbonden met groepsvorming, en net dit zorgt ervoor dat in- en uitsluitingprocessen onvermijdelijk zijn.

armere wijk Dampoort: een scouts-werking, een Chirogroep met relatief 'arme' deelnemers, een jeugdwerkzinswerking en een Turks jeugdhuus. Uit een eerder welvarend deel van de wijk Sint-Amansberg werd een tweede Chirowerking en vijfde case opgevestigd.

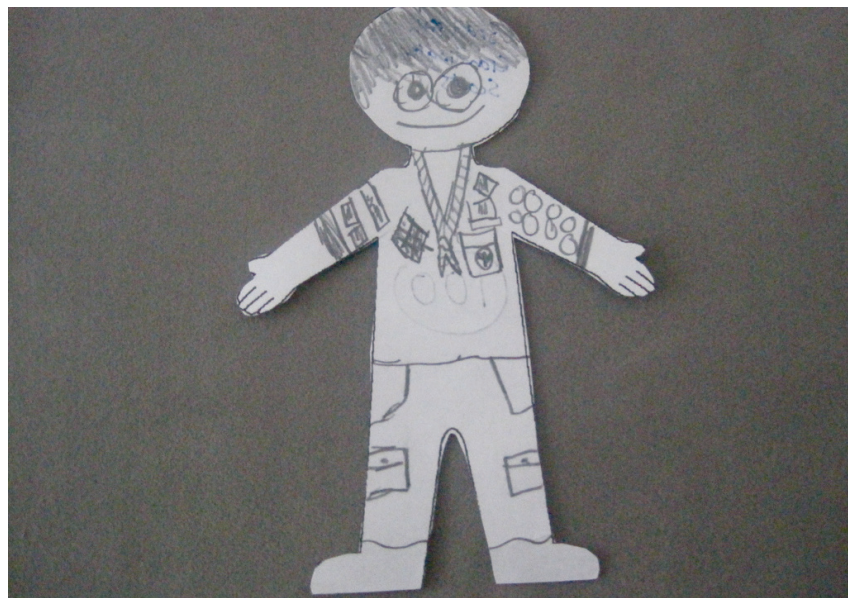
Ontoegankelijkheid in perspectief

Wat al snel duidelijk werd in deze studie, is dat de grenzen van jeugdwerkinitiatieven niet zomaar te overstijgen zijn:

- Elk van de bestudeerde jeugdwerkinitiatieven bleek voor een bepaalde (sub)groep 'ontoegankelijk'. Alloctonen haakten snel af in elk van de jeugdbewegingen, de stillere (middenklasse) kinderen hadden het moeilijk in werkingen met assertieve straatloperij, tienermeisjes bleven weg uit een multiculturele jeugdwerkzinswerking... 'Ontoegankelijkheid' was hier niet louter een verhaal van smaken en aanwijsbare drempels. Er waren ook processen werkzaam die in-groepen en out-groepen bij voorbaat gingen determineren. Er was de 'Vlaamse' erfenis van de jeugdbewegingen, de doelgroepkeuze in de andere werkingen, 'netwerking' van ouders en kinderen zelf (schoolkameraadjes), een rekrutering die effectief moest zijn (bijvoorbeeld vriendjesdagen) en, tot slot, de interactie tussen de 'gevestigde groep' en 'nieuwkomers'. Een scoutsleider vertelde dat de kindjes uit een aangrenzende sociale woonwijk zich wel vaak aangetrokken voelden tot de

activiteiten, maar dat het dan niet vlotte met de andere kinderen. Ontoegankelijkheid heeft dus veel te maken met wat het jeugdwerkpetje te boven gaat. Anderzijds is het jeugdwerk als pedagogisch arrangement niet neutraal. Jeugdwerk wordt steeds in meer of mindere mate verbonden met groepsvorming, en net dit zorgt ervoor dat in- en uitsluitingprocessen onvermijdelijk zijn.

- Wie in Sint-Amansberg een buitenstaander was in het ene jeugdwerkinitiatief, was vaak volwaardig groepslid in een ander. Maar er waren er ook die tussen de mazen van het jeugdwerknet glipten. Ook in Sint-Amansberg waren er natuurlijk kinderen en jongeren – uit alle lagen van de bevolking – voor wie jeugdwerk ('samen-spelen') gewoon niet is weggelegd. Maar in de studie werden ook andere groepen geïdentificeerd: kinderen uit sociale woonwijken die niet buiten (mochten) spelen, kinderen die te ver woonden van een werking die hen aansprak, kinderen met gebrekkige sociale vaardigheden... Opvallend was nog de grote discrepantie tussen het vermoedelijke aantal jeugdwerkdeelnemers uit de omgeving van station Dampoort – een multiculturele, maar vooral zeer arme buurt – en het veel grotere aantal kinderen en tieners dat dit gebied rijk was. Waar er veel jeugd is én waar jeugdige mogelijkheden sterk beknot zijn, is er weinig jeugdwerk?
- En dan waren er observaties die de zwart-witkijk op het selectieve

Een focus op toegang tot jeugdwerk is echter zeer beperkt wanneer we bekommerd zijn om (ongelijke) jeugdige mogelijkheden.

bereik van jeugdwerkinitiatieven sterk nuanceren. Zo zag je in de 'minst diverse' werkingen dat ook jonge mensen zonder pedagogische interesses gemakkelijk doorstroomden naar een positie (jeugdleraar, bestuurslid) waar ze veel leefwereldverbredende ervaringen opdeden. Anderzijds bleken conflicten tussen kinderen en jongeren meer schering en inslag binnen de 'gemixte' werkingen.

Einde van de strijd tegen drempels?

De studie in Sint-Amansberg geeft aan dat het streven naar een toegankelijk jeugdwerk niet evident is – eerder gaven we aan dat algemene jeugdwerkparticipatie ook geen hoofddoel moet zijn. Dit betekent echter niet dat aandacht voor drempels zinloos is. In de studie werden bepaalde drempels geïdentificeerd die een waardevolle deelname bij voorbaat in de weg kunnen staan. 'Onjuiste beeldvorming' was zo'n drempel. Groepen communiceerden bijvoorbeeld niet altijd de nationale kortingen op lidgelden of hun regels rond alcoholgebruik. Dergelijke drempels kunnen natuurlijk niet pasklaar worden afgeleid uit bestaande studies, maar vragen

dat jeugdwerkinitiatieven hun eigen werking en buurt onder de loep nemen.

Andere discussiepunten

Een focus op toegang tot jeugdwerk is echter zeer beperkt wanneer we bekommerd zijn om (ongelijke) jeugdige mogelijkheden. In de casestudy werd ingezoomd op wat jeugdwerkers doen voor kinderen en jongeren. Vanuit deze observaties en de eerdere vaststellingen omtrent het jeugdwerkbereik, worden andere punten naar voor geschoven voor een discussie over jeugd(werk) en sociale uitsluiting. Deze discussiepunten brengen het pedagogisch handelen meer op het voorplan, plaatsen jeugdbewegingen niet langer bovenaan in het jeugdwerkveld en gaan voorbij aan decretale definities en sectorale afbakening van 'werk voor jeugd':

- De jeugdbewegingsleiders in Sint-Amansberg 'verstoorden' groepsdynamische processen om ervoor te zorgen dat 'buitenbeentjes' toch nog een kans krijgen. De inzet van jeugdleraren voor minder sociaal vaardige deelnemers, daarom niet noodzakelijk uit een andere sociaal-economische groep, verdient misschien meer aandacht in de discussie.
- De studie toont dat men zich niet mag verkijken op de mate waarin

jeugdwerk een sociale mix bereikt. Het lijkt constructiever om vanuit de eigenheden van jeugdwerkinitiatieven te gaan kijken hoe '(leren) omgaan met verschil' hier kan worden ondersteund. In de ene ('gemixte') context is de pedagogische ondersteuning van jonge vrijwilligers misschien aan de orde, in een andere kan er meer potentieel schuilen in het stimuleren van contact en samenwerking tussen verschillende begeleiders.

- De jeugdwerkzorg in de studie wisselde gestructureerde activiteiten af met instuifmomenten. Op die manier konden kinderen die niet te vinden waren voor een grotere betrokkenheid toch sporadisch >

genieten van het jeugdwerkeraanbod. Er waren hierdoor ook ontmoetingen die anders niet zouden plaatsvinden. Dit roept de vraag op naar wat we, steunend op het werk van Ruth Soenen (2006), kunnen omschrijven als 'ambivalente initiatieven'. Het lijkt zinvol om ook verder na te denken over mogelijkheden tot vluchtige participatie en ontmoeting buiten de dagdagelijkse werking van jeugdwerkinitiatieven om.

- We zagen in de studie dat 'verschillende' groepen vanuit hun 'verschillende' leefwerelden aansluiting vonden bij 'verschillende' jeugdwerkinitiatieven. Men zag ook dat bepaalde 'leefwereldverruimende' jeugdwerkpraktijken niet noodzakelijk eenzelfde meerwaarde zouden hebben voor andere kinderen en jongeren. Ter illustratie: jeugdwerkzorgwerkers kozen ervoor om activiteiten buiten de wijk te organiseren, net omdat ze vonden dat hun kinderen te veel binnen de grenzen van hun wijk bleven. Deze bevinding trekt heel sterk de waarde in twijfel van het halsstarrig willen insluiten van sociaal gemarginaliseerde jeugdgroepen in het eigen jeugdwerkeraanbod. Een veelheid aan jeugdgroepen vraagt om een veelheid aan werkvormen. Ook sportclubs en hobbyclubs komen in zicht.
- De jeugdwerkinitiatieven in de studie

gaven op verschillende wijze vorm aan een vrijetijdsaanbod. In sommige werkingen determineerde de werkvorm het aanbod, in andere lag de keuze van activiteiten meer in de handen van deelnemers en nog in andere anticipeerden jeugdwerkers op de mogelijkheden van hun deelnemers (zie vorig punt). Er valt hier geen *best practice* uit te halen. Maar ook op het niveau van de concrete werkingen stelt zich dus de vraag naar de balans tussen aansluiten en verruimen. Hoe kunnen jeugdwerkers een engagement ten aanzien van 'hun' deelnemers het beste waarmaken? Waar ligt het evenwicht tussen kinderen en jongeren bieden waar ze om vragen en hen 'uitdagen'? 'Uitdagen' om zichzelf verder te ontplooiën, uitdagen om te leren van wat anders is en wie anders is.

- De jeugd(welzorg)werkers in Sint-Amansberg deden meer dan jeugdwerk: huiswerkbegeleiding, hulp en doorverwijzing, werken met buurtbewoners in buurten met 'jeugdoverlast'... Vertrekkende vanuit de idee dat jeugdwerk 'werk voor jeugd' moet zijn, moeten jeugdwerkers worden aangemoedigd om hun 'discretionaire ruimte' aan te wenden en om de gehanteerde jeugdwerkdefinities

in vraag te stellen. Anderzijds, waar jeugdwerkers voelen dat ze te weinig kunnen doen, dient ook de vraag te worden gesteld naar samenwerking over sectoren heen. Vanuit een focus op jeugdige mogelijkheden zijn afbakeningen tussen sectoren immers weinig relevant. De leefsituaties van kinderen en jongeren in Dampoort in de casestudy de vraag op naar 'gepaste' ondersteuning, welke niet noodzakelijk (alleen) in het sociaal-cultureel werk te vinden is.

- Een laatste vaststelling in de studie was nog dat de jeugdwerkzorgwerkers ook een signaalfunctie opnamen. Zo waren er signalen aan beleidsmakers en andere sectoren omtrent het ontbreken van toegankelijke eerstelijns hulp. Maar ook werd 'jeugdoverlast' – in adviezen, in teksten, in uitspraken binnen het kader van de studie – gelinkt aan armoede, gebrek aan ruimte, immigratie en de uitstoot van laaggeschoolden uit de arbeidsmarkt. Een streven naar 'meer gelijke' mogelijkheden betekent dat er vragen worden gesteld bij de mate waarin onze maatschappij een omgeving biedt waarbinnen meer mogelijkheden ook binnen handbereik kunnen komen van kinderen en jongeren met een zwakke maatschappelijke startpositie. Dit betekent dat er ruimte moet worden gecreëerd (geforceerd) voor reflectie en experiment met diversiteit als invalshoek, niet alleen in de vrijetijdsectoren, maar ook, bijvoorbeeld, in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. ✨

De boekeditie van het proefschrift zal naar verwachting eind dit jaar verschijnen bij Academia Press.